

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIW DÍN INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

MEKTEPKE TAYARLAW TOPARLARINDA SÚWRETLER ARQALI SÁWBETLER ÓTKERIW USÍLLARI

Shamuratova Xurliman,
NMPI Gumanitar hám jámiyetlik
pánlerdi aralıqtan oqıtw
kafedrası assistent oqıtıwshısı

Bayımbetova Manzura,
NMPI Sırtqı tálim bólimi,
Mektepke shekemgi tálim baǵdarı
talabası

***Annotatsiya:** Maqalada mektepke tayyarlaw toparlarında súwretler arqalı sáwbetlerdi ótkeriwde oyunlar, sorawlar, naqıl-maqallar, qosıqlar arqalı alıp barıw usılları haqqında sóz júritiledi.*

***Tayanış sózler:** shınıǵıw, oyun, naqıl-maqal, ertek, tálim-tárbiya.*

"Súwret kórsetiw hám olardıń mazmunın sóylep beriw tárbiyashınıń balalarǵa jaqınlasıwında eń jaqsı qural." dep aytıp ótedi rus alımı K.D.Ushinskiy

Shınında da, rus klassik pedagogı, Rossiyanıń ilimiy pedagogıka sı tiykarshısı Konstantin Dmitriyevich Ushinskiy(1824-1871) pikir júrgizgenindey, súwret balalarǵa bilim beriwde pedagoglar ushın tiykarǵı qural bolıp esaplanadı. [242:2018]

Oyin balalar iskerliginiń tiykarǵı túri bolsa, súwrette balalar tálim-tárbiyasında, qızıǵıwshılıǵında oynan keyin orındı iyelemeydi. Tárbiyashı bolsa, hár túrli súwretler arqalı sáwbetler ótkerip, balalardıń túrli tarawlarındaǵı bilimlerin, dógerek-átirap haqqındaǵı túsiniklerin, sonday-aq, sózlik qorın bayıtıp barıwı sózsiz.

Balalarǵa jańa túsinikler, bilimler beriwde, ásirese, kózimiz benen kórip yamasa qolımız benen uslap kóre almaytuǵın obyektler, aytayıq, kosmos, jer planetası, aspan, jabayı haywanlar hám basqalar haqqında túsindirgenimizde, súwretler tiykarında sáwbet ótkeriw usılınan keń paydalanıw. Ayırım jaǵdaylarda, kózimiz benen kórgen waqıyalardı da súwretler arqalı keń dodalap, jánede tereńirek úyrenip shıǵa alamız. Sáwbet ótkeriw ushın tańlangan súwretlerge qoyılatuǵın talaplar, birinshiden, onıń balalar ushın arnalǵan súwretler bolıwı, ekinshiden, jarqın reńlerden paydalanılǵan súwret túrleri.

Súwretler balalardıń jas ózgesheligine qarap, ápiwayı predmetli súwretlerden, quramalı, syujetli súwretlerge qaray ózgerip baradı. Sonday-aq, olar kóbinese avtorlıq súwretler bolıp, arnawlı baspadan shıǵadı.

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIWDIŃ INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

Tárbiyashı sáwbet ótkeriwdi rejelestirgende, óz wazıypasına biypárwalıq penen qaramastan, bir kún aldın puxta tayarlangan bolıwı kerek. Yaǵnıy, sáwbet ótkeriw ushın kerekli súwretti aldınnan durıs tańlap, súwret arqalı balalarǵa qanday maǵlıwmatlar bere alatuǵınlıǵın, balalar ózine qanday jańa sózler hám bilimler ala alatuǵınlıǵın, súwrettiń qaysı bólegi olar ushın túsiniksiz bolıp qalıwı múmkinligin, eń sońında qanday sorawlar menen túsiniqlerdi bekkemlew kerekligin anıqlap, rejelestirip qoyıwı tiyis.

Bárshemizge belgili, úlken hám mektepke tayarlaw toparı balaları birqansha keń pikirlep, sáwbetlerde de belsene qatnasa aladı. Sonlıqtan, olar menen súwretler arqalı sáwbet ótkergenimizde, quramalı, syujetli súwretlerden paydalanamız. Ásirese, házirgi waqıtta balalar júdá qızıǵıwshań, 5-6 jil aldınǵı balalarǵa salıstırǵanda ádewir pariq qıladı. Bul nársege psixolog hám alımlarımız túrlishe pikir bildirmekte. Tiykarǵı sebep etip, zamanagóy texnologiyalar rawajlangan zamanga say jasap atırǵanlıǵımızdan dárek beredi.

Balalardı kóbirek sáwbetke erkin pikirlewge úyretiwimizde, túrli naqıl-maqallar, jumbaqarlar hámde xalıq erteklerinen kórsetilgen súwretlerden keń paydalanıw maqsetke muwapıq boladı. Bul usıl tómendegishe:

Súwrettegi kóriniste uyasında telefon uslap otırǵan ana qustı hám onıń palapanın súwretleybiz. Kórinis boyınsha sorawlar beremiz, yaǵnıy, súwrette kimler, neler súwretlengen, olar ne islep atır?, endi ne isley jaq hám t.b. [242:2018]. Súwrettegi kórinisler arqalı balanıń tilin rawajlandırıwǵa qaratılǵan metodlar menen baylanıstıramız. Máselen, súwretti analizlew nátiyjesinde, bala tárbiyasına say naqıl-maqallardı mısál etip ótemiz.

Ananıń kewli balada,
Balanıń kewli dalada.

Ana menen bala,
Gúl menen lala hám t.b [Ziyouz.com:113]

Sonıń menen birge qaraqalpaq xalıq ertekleri menende baylanıstıramız mısalı, erteklerdi súwretlegende, qaraqalpaq xalıq erteklerinen "Dáw menen bala" ertegin alatuǵın bolsaq, ol súwrette tawdı, jetti eshkini, kempir ǵarrı hám onıń jalǵız ulın, qorqınshılı dáw hám onıń úyin, tawlar, gúze tolı qatıq barlıǵı súwretlenedi. Soń súwretke qarap, ertekti balalarǵa tolıq túsindirip beremiz. Ertikti aytıp berip bolǵannan soń, ertek boyınsha tayarlap kelgen sorawlarımızdı beremiz. Misalı, ertektiń bas qaharmanları kimler, bala hár kúni tawda ne qıladı, balada neshe eshki

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍN INTEGRACIYASÍ»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

bar edi?, eshkilerge ne boldı?, bala nege uyıqlap qaldı?, adamlar dáwden qalay qutıldı?, dáwdín baylıqları ne boldı? hám t.b sorawlardı berip ótemiz.

Balalar bul sorawlarǵa súwretke qarap turıp óz pikirlerin bildirgen halda juwap qaytaradı.

Biz ertekler tiykarında sáwbet alıp barar ekenbiz, balalardı jaqsılıq hám jamanlıqtı ajratıwǵa úyretemiz. Olardı jaqsılıqqa, mártlikke, bir sóz benen aytqanda insanlıq paziyetler arqalı jaqsı nátiyjelerge alıp keliwin túsindiremiz. Hár qanday sóylew ámeliyatı balalardıń sóylew tilin ósiredi hám rawajlandıradı [2023:66].

Sonlıqtan, biz balalardı kishkeneliginen baslap-aq, kóbirek sáwbetke tartıp, óz pikirin aytıwǵa úyretiwimiz, qanday pikir bildirse de olardı tınlap, ózine isenim payda etiwimiz lazım.

Bul bolsa óz nábwetinde barlıq tárbiyashı hám ata-analardan, sonday-aq, bala tárbiyası menen shuǵıllanıwshı barlıq insanlardan balalar menen hár túrli máselelerde kóbirek sáwbetlesiwdi, olardıń pikirlerin biliwde hesh qashan biypárwa bolmaw kerekligin aytıp ótemiz.

Ádebiyatlar:

1. D.R. Babayeva “Nutq o’stirish nazariyasi va metodikasi” Darslik TDPU 2018 yil.
2. Qaraqalpaq xalıq folklorı naqıl-maqalları., Ziyouz.com.
3. X.K.Shamuratova «Mektepke shekemgi jastaǵı balalardıń sóylew tilin rawajlandırıwda naqıl-maqallardıń áhmiyeti». «Ilim hám jámiyet» jurnalı., 2023 jıl (№2) ISSN 2010-720X